

Dijital Dünyanın Eleştirisi: César Rendueles'in *Sosyofobi Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim* Kitabına Dair Bir Değerlendirme

César Rendueles, *Sosyofobi. Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim*, Çev. Alev Türker Ok, İletişim Yayınları, 2024

Muhammed ARSLAN*

Kitabın adı: Sosyofobi. Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim

Kitabın orijinal adı: Sociophobia. Political Change in The Digital Utopia

Yazar: César Rendueles

ISBN: 9789750536229

Baskı yılı: 2024

Baskı yeri: İstanbul

Yayınevi: İletişim Yayınları

Sayfa sayısı: 232

ÖZ

Bu inceleme yazısı, César Rendueles'in *Sosyofobi: Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim* adlı eserini ele almaktadır. Rendueles, dijital teknolojilere yönelik ütopyacılık beklentilerinin modern bireyin yalnızlığını ve toplumsal bağların zayıflamasını görünmez kıldığını öne sürerken, neoliberal politikaların bu süreci derinleştirdiğini vurgular. Kitap, sosyofobi, siber fetişizm, copyleft ütopyacılığı, kurumsal imgelem ve karşı tarih kavramları etrafında dijital toplumun kültürel, politik ve ekonomik boyutlarını kapsamlı bir eleştiriye tabi tutar. Bu bağlamda inceleme, eserin dijitalleşme ve siyasal değişim tartışmalarına sunduğu katkıları irdelemeyi ve Rendueles'in dijital ütopyacılık eleştirisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma, dijital çağın bireysel özgürlük, dayanışma ve kolektif eylem biçimleri üzerindeki etkilerine dair eleştirel bir okuma sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyofobi, Siber Fetişizm, Dijital Ütopyacılık, Neoliberalizm, Kurumsal İmgelem, Karşı Tarih.

Başvuru / Kabul: 15 Eylül 2025 / 26 Ekim 2025

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Uşak Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Uşak/Türkiye. E-mail: arslanmuhammed23@gmail.com, ORCID Numarası: [0009-0001-5593-7533](https://orcid.org/0009-0001-5593-7533), ROR ID: <https://ror.org/05es91y67>

Atıf: Arslan, M. (2025). Dijital Dünyanın Eleştirisi: César Rendueles’in Sosyofobi Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim Kitabına Dair Bir Değerlendirme, *Habitus Toplumbilim Dergisi*, Toplumsal Tedkikler Özel Sayısı, 345-354.

Critique of the Digital World: An Evaluation of César Rendueles' Book Sociophobia Political Change in the Age of Digital Utopia

ABSTRACT

This review examines César Rendueles’s *Sociophobia: Political Change in the Digital Utopia Age*. Rendueles argues that the utopian expectations surrounding digital technologies render invisible the loneliness of the modern individual and the weakening of social bonds, while neoliberal policies further deepen this process. The book offers a comprehensive critique of the cultural, political, and economic dimensions of digital society through concepts such as sociophobia, cyber fetishism, copyleft utopianism, institutional imagination, and counter-history. In this context, the review aims to analyze the book’s contribution to debates on digitalization and political change, and to evaluate Rendueles’s critique of digital utopianism. In addition, the study provides a critical reading on the effects of the digital age on individual freedom, solidarity and collective forms of action.

Keywords: Sociophobia, Cyber Fetishism, Digital Utopianism, Neoliberalism, Institutional Imagination, Counter-History.

Received / Accepted: 15 September 2025 / 26 October 2025

Citation: Arslan, M. (2025). Critique of the Digital World: An Evaluation of César Rendueles' Book Sociophobia Political Change in the Age of Digital Utopia, *HABITUS Journal of Sociology*, Social Studies Special Issue, 345-354.

GİRİŞ

César Rendueles, 1975 yılında İspanya’nın Girona kentinde doğmuş bir sosyolog ve düşünürdür. Madrid Complutense Üniversitesi’nde sosyoloji alanında öğretim görevlisi olarak çalışmış, uzun yıllar boyunca Reina Sofía Çağdaş Sanat Müzesi’nde kültürel projeler yürütmüş ve sosyal teoriye odaklanan çeşitli yazılar kaleme almıştır. Eleştirel kuram, dijital toplum, teknoloji ve siyaset gibi konulara yoğunlaşan Rendueles, çağdaş toplumların dijitalleşme sürecini ve bu sürecin toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini sorgulayan çalışmalarıyla tanınır.

César Rendueles’in en bilinen eseri *Sosyofobi: Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim*, dijital teknolojilerin ve internetin siyasal, kültürel ve toplumsal sonuçlarını çok boyutlu bir eleştiriyle merkezine alan, çağdaş bir eleştiri ve sorgulama metnidir. Eser, Rendueles ve Simanowski tarafından kaleme alınmış iki önsözün ardından, “Sıfır Noktası: Sosyofobi”, “Dijital Ütopya”, “Kapitalizmden Sonra” ve “Son:1989” başlıklı bölümlerden oluşmaktadır. Kitapta, dijital teknolojilere duyulan neredeyse dinsel inanç biçimindeki yaklaşımın (*siber fetişizm*) modern bireyin yalnızlığını ve toplumsal bağların zayıflamasını görünmez kıldığı savunulmakta, teknoloji merkezli çözümlerin neden yetersiz kaldığını sorgulanmaktadır.

Rendueles’in yaklaşımı yalnızca dijital araçların teknik işlevleriyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda bu araçların sosyo-politik, ekonomik ve kültürel etkilerini analiz eden kapsamlı bir bakış açısı sunar. Yazar, dijital ütopyacılığın zamanla nasıl bir distopyaya dönüştüğünü, neoliberalizmin bu dönüşümdeki yapısal rolünü ve dijital alanın, yerel gerçeklikleri nasıl

Dijital Dünyanın Eleştirisi: César Rendueles'in Sosyofobi Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim Kitabına Dair Bir Değerlendirme

yeniden ürettiğini gözler önüne sermektedir. Bu metinde Rendueles'in temel argümanları, sosyofobi, copyleft¹ ütopyacılığı, siber fetişizm, neoliberal politikalar, kurumsal imgelem ve karşı tarih bağlamında detaylı olarak ele alınacaktır.

Dijital Ütopya- Teknolojik Bağımsızlık mı, Yeni Tahakküm Biçimleri mi?

Rendueles'in düşüncesinde kitabın temel eksenini "liberal sosyofobi" kavramı etrafında şekillenmektedir. Bu kavram, modern liberal toplumlarda bireyin özgürlük ideali adına toplumsal bağlardan, kamusal sorumluluktan ve kolektif dayanışmadan koparılmasını tanımlamaktadır. Rendueles'e göre bu süreç, Jeremy Bentham'ın "panoptikon" modelinin dijital çağda yeniden üretilmiş hâlidir. Bu model bireylerin gönüllü olarak görünür oldukları, gözetim ve öz-denetimin içselleştirildiği yeni bir küresel panoptikon modelidir. Bu dijital gözetim düzeni, piyasanın görünmez mekanizmalarıyla işlemektedir. Bireyler artık dışsal baskılarla değil, kendi performanslarını sergileme arzusuyla denetim altına alınmaktadırlar. Böylece eşitsizlik, sömürü ve metalaştırma yalnızca devam etmekle kalmaz, aynı zamanda görünmez hale gelmektedir. Rendueles, "Nükleer Savaş Sonrası Kapitalizm" ve "Küresel Panoptikon" başlıkları altında bu tahakküm biçimlerinin kapitalizmin krizlerini hem beslediğini hem de maskeleyişini ifade etmektedir. Bu bağlamda, "post-politik" çağda eşitlik ve özgürlük, sistemin dışına çıkmakla değil, mevcut yapının içinde gizli kalan dayanışma potansiyellerinin keşfedilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla Rendueles'in dijital ütopyacılığa yönelttiği eleştiriye anlayabilmek için önce bu "liberal sosyofobi" çerçevesini kavramak gerekmektedir. Çünkü bu çerçeve, teknolojik özgürleşme iddialarının ardındaki yeni tahakküm biçimlerini görünür kılmaktadır.

Rendueles'e göre dijital düzen, bireyleri gerçek bağlılıkların yerine geçen, parçalı ve yüzeysel kimlikler etrafında sosyalleşmeye yöneltmektedir. Gerçek ilişkilerin yerini alan dijital etkileşimler, bireyin yalnızlığını ortadan kaldırmaz, yalnızca görünmez kılar. Teknoloji sayesinde bireylerin özgürleştiği düşünülse de bu özgürlük toplumsal sınıfların, yapısal eşitsizliklerin ve somut ilişki ağlarının göz ardı edilmesiyle mümkün olur. Dolayısıyla dijital etkileşimler tüm insanlığı eşitlemekten çok, mevcut eşitsizlikleri yeniden üretir ve kimi durumlarda pekiştirir. Bu bağlamda çağdaş birey, giderek daha fazla kendine kapanan,

¹*Copyleft*, yazılım ve bilgi üretiminde telif hakkına alternatif bir yaklaşım olarak, içeriklerin serbestçe paylaşılmasını, kopyalanmasını ve dönüştürülmesini savunur.

ötekilerden kopuk bir özneye dönüşmektedir. Bu durum bireyselliğin sağlıklı özerklikten ziyade izolasyona evrilmesi anlamına gelir.

Kitabın ilk bölümü olan “Dijital Ütopya” başlığı altında Rendueles, dijital teknolojilerin başlangıçta taşıdığı özgürleştirici vaatleri sorgularken, bu vaatlerin nasıl neoliberal bireycilik ve piyasa mekanizmalarıyla iç içe geçtiğini tartışır. Yazar, dijital teknolojilerin demokratikleşme, özgürlük ve eşitlik vaatlerinin altının boş olduğunu, çünkü bu sistemlerin çoğunun hâlâ kapitalist mantığın sınırları içinde işlediğini savunmaktadır ve dijital çağa dair iyimser düşünceleri eleştirerek, bastırılmış alternatif toplumsal modelleri gün yüzüne çıkarmaya çalışmaktadır. Bu sayede geçmiş ve bugünü kıyaslayarak, bugünkü toplumsal ilişkilerin doğasına dair daha net kavrayışlar geliştirmeyi hedeflemektedir. Yazara göre özgürlük söylemleri, tüketimcilik ve bireycilik ideolojileriyle birleştiğinde, dönüşüm değil, daha rafine bir tahakküm biçimi üretmektedir. Bu nedenle teknolojik aracılıkların toplumsal sorunların yerini aldığına dair bir inancı eleştiren Rendueles, bu durumu "siber fetişizm" kavramıyla açıklar. Siber fetişizm, dijital teknolojilere insan ilişkilerini iyileştirecek, toplumsal yabancılaşmayı giderecek, bireyi daha özgür kılacak sihirli bir güç atfetme eğilimini ifade eder. Bu eğilim teknolojiyi toplumsal çelişkileri aşabilecek "tarafsız" bir araç gibi görmektedir. Oysa bu durum, gerçekte bireylerin yalnızlığını ve toplumsal ilişki yoksunluğunu derinleştiren bir illüzyondur. Böylesine güç atfedilen ve fetişleştirilen dijital teknolojiler, bireyin yalnızlığını meşrulaştıran politik bir yanılsamadan ibarettir. Ayrıca teknoloji neoliberal yapının sonucu olan yalnızlığı ortadan kaldırmaz sadece maskeler. Gerçek bağılıklar yok olurken, geçici ve yüzeysel bağlantılar artar. Rendueles, bu bağlamda copyleft hareketini örnek olarak sunar. Özgür yazılım ve açık kaynak hareketleri başlangıçta piyasa dışı etik bir vaat taşısa da zamanla kapitalist sistemin bir parçası haline gelmiş, böylece kendi alternatif potansiyelini yitirmiştir. Benzer biçimde, kültürel ürünlerin dijital ortamlardan ulaşılabilir olması özgürleştirici bir kazanım gibi algılansa da sansür yasaları, korsanlığı önleme düzenlemeleri veya internet kısıtlamalarıyla bu özgürlük kolayca sınırlandırılabilir. Bu yüzden pek çok kişi kitap yerine kindle adı verilen e-kitap okuyucular taşımakta, müziklerini plaklardan değil de Spotify’den dinlemektedir. Fakat sansür yasası, çevrim içi korsanlığı önleme yasası ve siber suçlar adı altında internet siteleri rahatça kapatılabilmekte, herhangi bir internet kısıtlamasında ya da 28 Nisan 2025’te İspanya ve Portekiz’de yaşanan ulusal çaptaki elektrik kesintileri (BBC 2025) gibi durumlarda birçok şeye erişimimiz kısıtlanmaktadır. Bu bağlamda Rendueles’in teknolojinin “ilerici” görünen ama aslında çelişkili, yüzeysel ve tehlikeli boyutlarını yapmış olduğu vurguların çok yerinde olduğunu ifade etmek gerekir.

Sosyofobi: Yeni Bir Toplumsal Patoloji Olarak Dijital Yalnızlık

Kitaba adını veren “sosyofobi” kavramı, Rendueles'in günümüz toplumlara dair teşhisinin merkezinde yer almaktadır. Yazar, bu kavramla bireylerin yalnızca sosyal ilişkilerden değil, aynı zamanda kolektif eylemden, kamusal katılımdan ve dayanışma pratiklerinden uzaklaştığı yeni bir “toplumsal patoloji”yi tanımlar. Dijital araçlar bireyleri görünürde bir araya getirirse de bu, gerçek bir toplumsallaşmanın yerini alamaz. Aksine, görünürdeki bağlantılılık altında daha derin bir yalnızlık gizlidir. Bu noktada Evgeny Morozov'un (Morozov 2019) vurguladığı gibi, dijital ağların sunduğu yeni bağlantı biçimleri çoğu zaman bireylere sahici politik katılım ve ortak düşünme yerine yüzeysel bir tatmin duygusu sağlar. Bu nedenle dijital ortamda kurulan ilişkiler, toplumsal eylemin yerini alan geçici ve edilgen etkileşimler olarak kalır. Gerçek ilişkilerin yerini alan bu dijital etkileşim biçimleri, bireyin yalnızlığını ortadan kaldırmaz, yalnızca görünmez kılar. Diğer bir ifadeyle sosyofobi, bireylerin sadece diğer bireylerle doğrudan ilişki kurma kapasitelerini değil; aynı zamanda kolektif olarak düşünme, karar alma ve eylemde bulunma yetilerini de kaybetmeleri anlamına gelir. Bu durum, bireyin toplumsal varlık olma niteliğinin zedelenmesiyle ortaya çıkan yeni bir patolojidir.

Rendueles'e göre, dijital platformlar bireyleri birbirine bağlıyormuş gibi görünse de bu bağlantılar derinlikten yoksun, yüzeysel ve tüketim temellidir. Bireyler sosyal medyada kendi imgelerini yaratırken, gerçekte sosyal ilişkiler yerine temsili ilişkiler kurarlar. Bu temsili ilişkiler ise dayanışmayı, empatiyi ve ortak yaşam pratiğini beslemek yerine bireysel görünürlüğü ve performansı önceler. Habermas'ın (Habermas 2003) kamusal alan kuramında vurguladığı üzere, ortak bir kamusal alanın ortadan kalkması, bireylerin rasyonel ve eleştirel biçimde tartışabilme kapasitesini zayıflatır. Benzer biçimde, dijital ortamlarda oluşan bu temsili ilişkiler, katılımcı kamusal alanın yerini görünürlük ve performans odaklı etkileşimlere bırakmakta; böylece eleştirel kamusal aklın gelişimini sınırlandırmaktadır. Sonuçta, herkesin birbirine erişiminin mümkün görüldüğü bir düzen içinde kimse kimseyle sahici bir bağ kuramaz. Bu dijital düzen, görünürlüğü artıran ama toplumsal bağları zayıflatan bir yapıyla işler. Sosyofobi, sadece bir teknoloji sorunu değil; teknolojik çözümlerle maskelenen yapısal yalnızlığın ifadesi olarak değerlendirilir. Bireyler görünür hale geldikçe, politik özne olmaktan uzaklaşmakta; toplumsal olanın yerine bireysel öz-temsillerin hâkim olduğu bir yeni rejim inşa edilmektedir.

Rendueles, dijitalleşmenin demokratikleştirici potansiyeline ilişkin iyimser yaklaşımları sorgular. Sosyofobi, bu sorgulamanın kavramsal aracıdır: Modern bireyin yalnızlığını, toplumsal çözülme ve siyasal edilgenliği tanımlayan çok boyutlu bir eleştiri aracıdır.

Kapitalizmden Sonra – Krizi Aşmak Mümkün mü?

Kitabın ikinci bölümü, kapitalizmin dijitalleşme karşısında geçirdiği yeniden yapılanmaya ve olası post-kapitalist imkânlarla odaklanır. Bu bölümde Rendueles, kapitalist sistem içinde meydana gelen gelişmelere karşı politik solun kayıtsızlığını eleştirmektedir. Buna paralel olarak sözleşmeci yaklaşımın “ideal toplum” anlayışına atıfta bulunarak, evrensel bir ahlak çerçevesinde özgür ve sorumluluk sahibi bireylerden oluşan bir toplumsal düzenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Yazar, bu çerçevede, modernite eleştirisini sözleşmeci kuram ile Marksist/Devrimci kuram arasında kurduğu düşünsel köprü üzerinden temellendirmekte ve böylece “liberal birey” ile “kolektif toplum”un yeniden inşasını hem bir modernite eleştirisi hem de bir ütopya kurma çabası olarak değerlendirmektedir. "Özgürleşme ve Karşılıklı Bağımlılık" alt başlığı altında, bireyin ancak toplumsal ilişkiler içinde özgürleşebileceği savunulur. Yazar burada, klasik liberalizmin atomize birey anlayışına karşı çıkararak kolektif örgütlenme biçimlerinin önemini vurgular. Tüketimciliğin modern toplumlarda yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve politik bir yapı kazandığını dile getiren Rendueles, bu yapının bireyleri birer “seçim yapan tüketici”ye indirgediğini belirtir.

Rendueles'in eleştirdiği temel ideolojik çerçeve, liberal bireyciliğin özerklik mitidir. Bu anlayışa göre birey, toplumsal bağlardan arınmış, kendi kararlarıyla hareket eden bir özne olarak idealize edilir. Oysa bu ideoloji hem ekonomik bağımlılıkları hem de duygusal-sosyal ilişkileri görmezden gelir. Rendueles'e göre bu birey modeli, dayanışmayı zayıflatırken toplumsal kopuşları derinleştirir. Burada yazar, bağımlılığı bir zaafıtan çok bir toplumsal bir gerçeklik olarak kabul etmeyi önerir. Karşılıklı bağımlılık ilkesi, sadece empatiye dayanan bir etik yaklaşım değil, toplumsal düzene dair yapısal bir düzenleme arayışına dayanmalıdır. Örneğin, sosyal politikaların merkezine sadece istihdamı değil, bakım emeğini de almak; sınırsız özgürlük anlatıları yerine dayanışma ilkesini öne çıkarmak gerekir.

Kitabın ikinci bölümü, sadece bir eleştiri değil; aynı zamanda bir alternatif inşa çabasını da barındırır. "Özgürleşme ve Karşılıklı Bağımlılık" başlığı altında, bireyci özgürleşme anlatısının yerine, başkalarına duyulan etik ve varoluşsal bağımlılığı tanıyan bir toplumsal model önerilmektedir. "Kurumsal İmgelem" ise soyut kurumsal tasavvurların yerine, yerel, bağlamsal, çoğulcu ve katılımcı kurumsallaşma modellerinin geliştirilmesi gerekliliğini işaret

eder. Bu anlamda toplumsal kurumların topyekûn ortadan kaldırılması değil, gerekli düzenlemeler ve yenilikler gerektiği savunulmaktadır.

Yazarın savunduğu alternatif yaklaşım, aslında kitabın başında “Karşı Tarih” başlığı altında da ele alınmaktadır. Rendueles’in “karşı tarih” kavramıyla kastettiği; kapitalist sistemin dışında ya da karşısında gelişen, genellikle marjinalleştirilmiş olmakla birlikte toplumsal özgürleşme açısından zengin kaynaklar barındıran siyasal ve kültürel projelerdir. Bunlar sosyalist, komünist, anarşist ve otonomist söyleme sahip hareketlerdir. Bu hareketler, kapitalist heteronomiyi (yani bireyin hayatı üzerindeki dışsal, piyasa kaynaklı denetimi) ortadan kaldırmayı, kamusal sorumluluğu yeniden bireylere devretmeyi amaçlamıştır.

Rendueles’e göre kapitalist heteronomi, kolektif egemenliğin rasyonaliteye değil; din, gelenek ve kimlik politikalarına dayalı biçimlerde yeniden üretildiği bir düzeni temsil etmektedir. Bu nedenle, modern birey görünürde özgürleşmiş olsa da aslında piyasa, teknoloji ve kimlik söylemleri karşısında yeni bir tür heteronomik teslimiyete maruz kalmaktadır. Yazar, siber fetişizm ve sosyofobi kavramlarını bu teslimiyetin ulaştığı son aşama olarak yorumlamaktadır. Aynı zamanda bireylerin dijital ağlar içinde görünürlük kazanırken politik öznellikten uzaklaşmalarını ve toplumsal olanın yerini temsili etkileşimlerin almasını bu çerçevede değerlendirmektedir. Rendueles’e göre bu durumu aşmanın yolu toplumsal düzeyde bir “politikleşme” sürecinin yeniden inşasından geçmektedir. Bu bağlamda yeni bir toplumsal ufkun ön koşulu ise ticaretin ve piyasanın heteronomik yapısı üzerinde etkili olabilecek kolektif çabaların güçlenmesi ve demokratik dönemin kabullenilmesidir.

Bu tür tarihsel örnekler, günümüz krizlerine çözüm ararken göz önüne alınması gereken, alternatif imkanlar sunmaktadır. Peki bu kadar yaygın ve kapsayıcı bir sistemin içinde alternatif nasıl mümkün olabilir? Bu sadece bir ütopya ya da nostalji değil mi? Çünkü Rendueles’e göre “*kapitalizmin parodisini yapmak imkansızdır*” (Rendueles 2024: 46). Bu nokta Rendueles’in düşünsel pozisyonunda bir gerilim yarattığı noktadır ve ona en büyük eleştiriyi buradan yöneltmeyi mümkün kılar. Ona göre devrim yerine reform, yıkım yerine yeniden işlevlendirilmesini önermektedir ve sistemin bütünsel ağırlığı karşısında felç olmamayı, düşünsel ya da eylemsel küçük cepheler açmanın mümkün olduğunu savunur.

Rendueles’in bu noktada önerdiği araçlar; temel hizmetlerin kolektifleştirilmesi, kamu yatırımlarının güçlendirilmesi, dayanışma ağlarının yaygınlaştırılması gibi reformist nitelikte ama etkili araçlardır. Bu öneri, klasik radikal devrim fikrinden ziyade, kapsayıcı bir geçiş

tasavvurudur. Bu yaklaşım, Alec Nove'un (Nove 1991) sosyalist iktisat anlayışıyla da örtüşmektedir. Nove'a göre, kapitalizmin bütünsel ağırlığı karşısında felce uğramamak için reformcu yollarla, piyasaların ötesinde işleyebilecek kolektif iktisadi mekanizmalar geliştirmek gerekir. Benzer biçimde Rendueles de devrimci yıkım yerine, mevcut sistem içinde dayanışma temelli dönüşüm imkânlarını araştırır. Bu bağlamda karşı tarih hem teorik hem politik bir araç işlevi görür. Kapitalizmin kaçınılmaz olduğu yanılığını kırmak için başvurulacak tarihsel bir hafıza ve eleştirel bir kaynak olarak değerlendirilir.

SONUÇ

Sosyofobi, güncel teknolojik düzeni cesurca irdeleyen, çok boyutlu ve derin bir eserdir. Kitap, geleceğin sadece teknoloji tarafından şekillenmeyeceğini; asıl meselelerin, toplumsal bağların, emek süreçlerinin ve etik ilişkilerin nasıl inşa edileceği olduğunu hatırlatır. Bu yönüyle, sadece bugünü eleştiren değil, yarını yeniden düşünmeye davet eden metinlerden biridir. *Sosyofobi*, dijital çağın teknolojik araçlarına romantik anlamlar yüklemenin ötesinde, bu araçların toplumsal, politik ve kültürel işlevlerini sorgulayan güçlü bir metindir. Ayrıca kolektif yaşamı yeniden düşünmek isteyenler için, yalnızca bir eleştiri değil, aynı zamanda bir uyarı ve davettir. Bu nedenle eser; sosyoloji, siyaset felsefesi, medya çalışmaları ve teknoloji eleştirisi alanlarında çalışan araştırmacılar için değerli bir kaynak niteliğindedir. Ancak eser, yer yer yoğun kavramsal dili nedeniyle okuyucu için ağır ilerleyebilir. Buna karşın bu zorluk yazarın tartışmalarının güncel politikaya, teknoloji felsefesine ve etik sorulara dokunduğu için bu zorluk, anlamlı ve geliştirici bir nitelik kazanmaktadır

KAYNAKÇA

BBC News Türkçe (2025). İspanya ve Portekiz Tarihi Elektrik Kesintisinin Nedenini Bulmaya Çalışıyor. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2lzy7k1djgo> (Erişim: 01.06.2025).

Habermas, J. (2003). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*, T. Bora ve M. Sancar (Çev.), İstanbul: İletişim.

Morozov, E. (2019). *Twitter'dan Sonra Bir Tarih Kaldı mı? Sanal Ağ Yanılsaması*, M. Tekin (Çev.), İstanbul: Açılım.

Nove, A. (1991). *Uygulanabilir Bir Sosyalizmin İktisadı*, O. Akınhay (Çev.), Ankara: Belge.

Rendueles, C. (2024). *Sosyofobi, Dijital Ütopya Çağında Siyasal Değişim*, A.T. Ok (Çev.), İstanbul: İletişim.

Makale Bilgileri/Article Information

Etik Beyan:	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilir.	Ethical Statement:	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler veya kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict of Interest:	The authors declare that declare no conflict of interest.
Yazar Katkı Beyanı:	Çalışmanın tamamı yazar tarafından oluşturulmuştur.	Author Contribution Declaration:	The entire study was created by the author.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır.	Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Yapay Zekâ Kullanımı:	Bu çalışmada herhangi bir yapay zekâ tabanlı araç veya uygulama kullanılmamıştır.	Use of Artificial Intelligence:	This study did not utilize any artificial intelligence-based tools or applications.
İntihal:	Bu makalede intihal taraması yapılmış ve intihal içermediği teyit edilmiştir. – İntihal.Net	Plagiarism:	This article has been scanned for plagiarism and it has been confirmed that it does not contain plagiarism. – İntihal.Net

